

Development of a Guide Scoring Key (Rubric) in order to Identify the Effects of Literature Materials as part of the Visual Arts Education Practices*

Meliha YILMAZ**, Muhammet İNCEAĞAÇ***

Received date: 03.10.2017

Accepted date: 23.11.2017

Abstract

The purpose of this study is to establish the validity and reliability of scoring guide (rubric) which is developed in order to assess materials, in other words, to identify the effects of literary materials used in visual arts education practices. The research involved 44 students studying in an elementary school located in the city of Kastamonu during the academic year of 2015/16. Rubric items developed in this study were then assessed by 4 instructors specialized in their fields. Content and construct validity of the scale was assessed as part of the validity tests. Results of the analyses showed that the scoring instrument measures a single basic structure and that it accounted for the 67.603% of the variance related to the performance measurements of the visual arts material. Data obtained from the following DFA showed that the scale offers good adaptive values and it was confirmed as a model with a single dimension. Kappa, interrater correlation, and Cronbach's Alpha values were assessed in order to define the reliability of the scale. It was concluded that the rubric developed is valid and reliable.

Keywords: Visual arts education, interdisciplinary approach, measurement and evaluation, scale development, guide scoring key.

* This study has been prepared for the researches aimed at measuring the effect of literature products on visual arts studies in visual arts education.

** Prof. Dr., Gazi University Gazi Education Faculty Fine Arts Education Department Painting Education Master of Science, Ankara, Turkey; ameliha@gazi.edu.tr

*** Lecturer, Kastamonu University Kastamonu Vocational School Design Department, Kastamonu, Turkey; muhammetinceagac@gmail.com

Görsel Sanatlar Eğitimi Uygulamalarında Edebiyat Ürünlerinin Etkisini Belirlemeye Yönelik Dereceli Puanlama Anahtarının (Rubrik) Geliştirilmesi*

Doi numarası: 10.17556/erziefd.341456

Meliha YILMAZ**, Muhammet İNCEAĞAÇ***

Geliş tarihi: 03.10.2017

Kabul tarihi: 23.11.2017

Öz

Bu araştırmanın amacı, görsel sanatlar eğitimi uygulamalarında edebiyat ürünlerinin etkisini belirlemeye yönelik, yani ürün değerlendirmeye yönelik geliştirilen bir dereceli puanlama anahtarının (rubrik) geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir. Araştırma 2015-2016 eğitim öğretim yılında Kastamonu ilinde bulunan bir ortaokulun iki şubesinde öğrenim gören 44 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada geliştirilen rubrik maddeleri, alan uzmanı 4 öğretim üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışmasında kapsam ve yapı geçerliği incelenmiştir. Analizler sonucunda, ölçme aracının tek bir temel yapıyı ölçtüğü ve görsel sanat eserleri ürün performansının ölçülmesine ilişkin varyansın %67,603'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Daha sonra uygulanan DFA sonucunda ölçeğin genel anlamda iyi uyum değerlerine sahip olduğu ve tek boyuta sahip bir model olarak doğrulandığı görülmüştür. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemeye yönelik Kappa, puanlayıcılar arası korelasyon ve Cronbach Alpha değerleri incelenmiştir. Sonuç olarak, geliştirilen rubriğin geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Görsel sanatlar eğitimi, disiplinlerarası yaklaşım, ölçme ve değerlendirme, ölçek geliştirme, dereceli puanlama anahtarı.

* Bu çalışma, görsel sanatlar eğitiminde edebiyat ürünlerinin görsel sanat çalışmalarına etkisini ölçmeye yönelik olarak yapılacak olan araştırmalar için hazırlanmıştır.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye; ameliha@gazi.edu.tr

*** Öğr. Gör., Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Meslek Yüksekokulu Tasarım Bölümü, Kastamonu, Türkiye; muhammetinceagac@gmail.com

1. Giriş

Eğitim, bireyde “istendik davranış değiştirme ya da oluşturma sürecidir” (Senemoğlu, 2005: 86). Bu tanımdan yola çıkılarak öğrencide istenilen davranış değişikliğini oluşturma süreci olarak tanımlanan eğitimde, bu amaca ulaşım ulaşılmadığının da ölçme ve değerlendirmeye dayalı olarak tespit edilmesi gerekir.

Ölçme, bireylerin ya da nesnelerin belirli özelliklere sahip olup olmadığının, sahipse, sahip oluş derecesinin belirlenerek sonuçların sembollerle, özellikle sayı sembolleriyle ifade edilmesidir. Değerlendirme ise, ölçme sonuçlarını kıstaslar kullanarak nitelik hakkında bir karara varma sürecidir (MEB; 2007: 17).

Görsel sanatlar eğitimi sürecinin her aşamasında, öğrencinin hedeflenen bilgi ve beceriyi kazanıp kazanmadığını anlamak, uygulanan eğitim programının ise başarıya ulaşım ulaşmadığını belirlemek, ancak ölçme ve değerlendirme ile gerçekleştirilebilir. Eğitim süreci içerisinde ölçme ve değerlendirmenin ne derece gerekli olduğu ve sağlam temellere oturması gerektiği bilinse de, sanat eğitiminin diğer alanlara kıyasla daha karmaşık yapısından dolayı, bu alanda ölçme ve değerlendirme son derece subjektif ölçümlenmelerle yapılmaktadır (Tuna, 2011: 253). Çünkü görsel sanatlar dersindeki eğitim-öğretim etkinlikleri, yaratıcılık, beceri, tutumlar, ilgiler ve öğrenme şekilleri gibi duyuşsal ve devinimsel özellikleri de içermektedir (MEB, 2007: 17). Tuna (2011)'ya göre; “...görsel sanatlar dersi için daha çağdaş ve ihtiyaca yönelik bir ölçme ve değerlendirme sistemi kaçınılmaz olmuştur”. Ancak ölçme değerlendirme sistemleri bu araştırma konusunun dışında olup, burada sadece yapılmak istenen, öğretmen ve araştırmacılar tarafından kullanılacak kriterlerden oluşan bir ölçek geliştirebilmektir.

Günümüz eğitim sistemi içerisinde disiplinlerarası öğretim, eğitimin her alanında yaygın olarak kullanılmaktadır. Kırıçoğlu (2015)'na göre; disiplinlerarası programların eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi güçlendirdiği, bireyin ussal, duyuşsal ve duyuşsal kapasitelerini çalıştırdığı kabul edilmektedir. Bu çalışmalarda kişinin sanatsal bilgi ve deneyiminin düzeyi ne olursa olsun, sonuçta bütüncül bir başarı elde edilmektedir.

Bu sebeple, farklı disiplin kaynakları arasında yer alan, yaratıcı düşünmeyi harekete geçirme, düş gücünü artırma, imgesel düşünmeyi sağlama, anlatım zenginliğine kaynak oluşturma vb. açılardan gerek yazılı, gerekse sözlü edebiyat ürünleri oldukça zengin kaynaklardır. Bu nedenle de edebiyat ürünlerinin etkisini ölçmeye yönelik bir ürün değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Görsel sanatlar eğitimi uygulamalarında yazılı ya da sözlü edebiyat ürünlerinin etkisini ölçmeye yönelik olan akademik çalışmalarda, ya da görsel sanatlar dersinde edebiyat ürünlerinden yararlanılarak yaptırılan çalışmalarda, öğrenci ürünlerinin (resimlerinin) değerlendirilmesi amacıyla standart bir puanlama anahtarının olmaması, bu çalışmaya zemin hazırlamıştır.

1.1.Görsel Sanatlar Eğitiminde Edebiyat Ürünlerinden Yararlanma

Görsel sanatlar eğitiminde farklı disiplin kaynaklarından yararlanılmasının, günümüz eğitim sistemi içerisinde önemli bir yeri vardır. Güncel eğitim programlarına bakıldığında, disiplinlerarası yaklaşımın yaygın olarak kullanılması da bu görüşü destekler niteliktedir. Görsel sanatlar eğitiminde farklı disiplin kaynakları içerisinde yer alan edebiyat ürünlerinden yararlanma yollarına gidilmesi de pek çok unsurun kullanımı ile mümkün olmaktadır. Mademki; önemli olan “... çocuğun doğuştan getirdiklerinden çok, öğretimin onlara kazandırdıklarının ölçülmesidir” (Kırıçoğlu, 2005), o halde kazanımlara ulaşım için kullanılan motivasyon araçları, öğretmen yaklaşımı, verilen konu ve yararlanılan kaynaklar öğretimin en önemli unsurları olarak karşımıza çıkar.

Bu nedenle; uygulamalı çalışmalarda yaratıcı yaklaşıma, imge zenginliğine, anlatım çeşitliliğine, seçilen edebiyat ürününün yönlendirdiği imgesel ifadedeki mekân anlatımına ve daha pek çok kazanıma hizmet edeceğine inandığımız için, yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinin etkisini ölçmeye

yönelik 5'li Likert tipi bir dereceli puanlama ölçeğinin geliştirilmesi tercih edilmiştir. Bu çalışma araştırmacılar tarafından, görsel sanatlar eğitiminde edebiyat ürünlerinin görsel sanat çalışmalarına etkisini ölçmeye yönelik olarak yapılacak olan araştırmalar için hazırlanmıştır.

Görsel sanatlar dersinde en büyük sıkıntılardan birinin, öğrencilerin yapacakları çalışma konusunda "serbest" bırakılması olduğuna dikkat çeken Yılmaz (2009), öğretmenin "bugün pastel boya ile serbest bir çalışma yapacağız" şeklinde bir yaklaşımda bulunmasının, ne yapacağını bilmeyen, sıradan konulara yönelen öğrenci profiline yol açtığını belirtmektedir. Bu nedenle öğretmenin, öğrencilerin kazanımlara ulaşmasını sağlayacak, yaratıcılığını harekete geçirecek ve onların farklı bakış açıları geliştirmesini sağlayacak her türlü konuyu verebileceğinin bilincinde olması gerektiğini ifade eder. Görsel sanatlarda, gerek konuların belirlenmesinde, gerekse motivasyonun gerçekleşmesinde, tüm diğer disiplinlerden yararlanma yoluna gidilmesi gerektiğini ve bu anlamda yararlanılabilecek en temel disiplin alanlarından birinin de, edebiyat alanı olduğunu savunmaktadır.

Öğrencilere konuyu verip, "haydi çocuklar bu konuda bir resim yapın" şeklindeki yönergeyle işlenen bir dersin sonucunda ortaya çıkacak çalışmalarla, düşünsel ve duyuşsal açıdan doyurulan, çeşitli sorularla düşünmeye sevk edilen, şiirler, şarkılar, öyküler, efsanelerle duygu dünyaları beslenen, hayal güçleri harekete geçirilen öğrencilerin yapacakları çalışmalar arasında hiç kuşku yok ki gerek yaratıcı yaklaşım, gerek imgesel zenginlik, gerekse görsel değerler açısından büyük farklar ortaya çıkacaktır (Yılmaz, 2009: 790). Yazılı ve sözlü edebiyat ürünleri, görsel sanatlar dersinin en güçlü motivasyon kaynaklarıdır. Şiir, şarkı sözü, öykü, masal, mani, tekerleme, efsane, fabl, fıkra, atasözü, destan, deyim, anı vb. kısaca her türlü yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinden görsel sanatlar derslerinde sıkça yararlanma yoluna gidilmelidir (Yılmaz, 2009).

Edebiyat ürünlerinin çocuklarımızın eğitiminde kullanılması konusuna günümüze kadar yeterli önem verilmemiştir. Öğretmenlerimizin, okullarımızın, eğitimcilerimizin ve yardımcı ders aracı hazırlayan uzmanların bu malzemeyi doğru ve etkili kullanmaları eğitim kalitesinin gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır (Yalçın ve Aytaş, 2014).

1.2. Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Ölçme, bir nesnenin ya da bireyin belli bir niteliğe veya özelliğe ne derece sahip olduğunun belirlenmesi amacı ile yapılır. Eğitim sürecinde, ayrı ayrı her öğrencinin, kazandırılmak istenilen davranış değişikliğini ne derece gerçekleştirdiği, istenilen beceri ve yeteneğe ne düzeyde ulaşmış olduğu belirlenmeye çalışılır. Ölçmenin ana konusu, belli bir özellik veya niteliktir. Ölçmeye konu olan her şey, özellik olabilir. Belli bir özelliğe sahip oluş derecesi durumdan duruma, zamandan zamana ve bireyden bireye değişiklik gösterebilir (Kan, 2009: 2).

Değerlendirme işleminin yapılabilmesi için ona dayanak noktası oluşturacak ölçme sonuçlarına ihtiyaç vardır. Ölçme işlemi ve ölçme işleminden elde edilen ölçme sonuçları olmadan değerlendirmenin yapılması olanaksızdır. Ancak ölçme sonuçlarının sahip olduğu güvenilirlik ve geçerlik derecesi, değerlendirmeyi olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Verilecek kararlarda önemli bir öge de ölçüttür. Verilecek kararın isabetli olup olmayacağı seçilen ölçütün uygunluğuna bağlıdır (Yaşar, 2008: 2-3).

Değerlendirme, her sanat programının önemli bir parçasıdır. Ölçümlere dayanarak programın işlerliğini izlemek, öğrencinin ne öğrendiği konusunda bilgilenmek, tanımak, tanımlamak ve öğrenciler hakkında daha sağlıklı kararlara ulaşmak için iyi bir değerlendirme süreci gerekir (Mamur, 2010: 183).

Eğitimin hangi alanında olursa olsun, öğrencinin başarısı, öğretmenin başarısı demektir. Dolayısıyla "ölçme ve değerlendirme", gerek öğrenci, gerekse öğretmen açısından birer geri bildirim kaynağıdır. Şurası bir gerçek ki, bilimin objektif, sanatın ise sübjektif özelliği ve bu bağlamda görsel sanatlar eğitimi uygulamalarının, tüm diğer alanlardan farklı yapıya sahip oluşu, ölçme değerlendirme konusunda da bir takım güçlükleri beraberinde getirir.

Çünkü sanat eğitiminde önceden ne kadar hedef saptanırsa saptansın, sanatsal bir sorun sınıfın tümüne yöneltildiğinde, sonuçta yine ayrı çözümler ortaya çıkabilecektir. Sanat öğretimi

içerisindeki hedefler, çoğu kez önceden saptandığı biçimde yürümez. Öğrencinin bildiğini, yapacağı işlere uygulayabilmesi önceden kestirilemez. Uygulamada görülen sanatsallık, bir başka deyişle anlatımsal ve yaratıcı öğeler, değerlendirme kapsamı içinde düşünülduğünde sonuç olarak öznellik artmaktadır. Bu durumda değerlendirme de güçleşmektedir. Eğer öğretisel, yani teknik beceri, gördüğünü doğru yansıtma, araç gereç kullanımında yeterlilik gibi öğeler değerlendirmede ağır basarsa o zaman sonuç daha nesnel olabilmekte ve değerlendirme kolaylaşabilmektedir (Kırıçoğlu, 2005).

Karşımıza çıkan bu sorun, sanat eğitimindeki farklı anlayışlar doğrultusunda ölçme değerlendirme konusuna da farklı yaklaşımları beraberinde getirir.

Örneğin Victor Lowenfeld, değerlendirmeyi, kişisel yaratıcı deneyimler ve psikolojik gelişimin düzeyi açısından yönetilen çocuğun sanatsal gelişiminin bir göstergesi olarak görür. Lowenfeld'den etkilenen birçok sanat eğitimcisi, sanatın kişisel olduğunu, öğrenci çalışmalarının objektif olarak ölçülemeyeceğini, ölçülmemesi gerektiğini savunurlar (Henry, 1992'den akt. Artut, 2006: 323). Günümüzde de sanat eğitimi derslerinde ölçmenin kullanılmaması gerektiğini, çünkü sanat eğitimi uygulamalarının kriterler belirlenerek ölçülemeyeceğini savunan sanat eğitimcileri mevcuttur.

Özellikle çocuk resmine bir sanat olarak yaklaşımın başat olduğu yıllarda değerlendirme bir tür öznelliğe bürünmüştür. Bu anlamda ortadan kalkmıştır denilebilir. Bunun tam karşıtı, sanatsallığın dışlandığı, yalnız teknik becerinin ve öğretisel olanın yeğlendiği durumlarda da bir anlamda değerlendirme kolaydır. Örneğin, 19. yüzyılda resim-çizim derslerinde teknik beceri ile ilgili kesin kuralların öğretildiği yıllarda değerlendirme kolaydı. Ve yine aynı yıllarda fotoğrafik benzetme tek ölçü olduğu için de kolaydı (Kırıçoğlu, 2005: 203).

Görsel sanatlar eğitimi, duyuşsal, devinışsel ve bilişsel pek çok kazanımı amaçlar. Ve ölçme aracı ne olursa olsun, kullanılan her bir kriter, bir kazanımın ölçülmesine yöneliktir. Öğrencinin arkadaşlarıyla paylaşımından sorumluluk almasına, çaba göstermesinden etkinliklere katılımına kadar pek çok şey ölçme ve değerlendirmenin kapsamı dâhilindedir. Görsel sanatlar eğitiminin, her şeyden önce bir duyarlık eğitimi olduğu ve öğrencinin başarısının aslında öğretmenin başarısı olduğu gerçeğini unutmadan, öğrenci çalışmalarına yönelik ölçme ve değerlendirmenin yapılmasının gerekliliğiyle karşı karşıya kalınması da kaçınılmazdır.

Kırıçoğlu (2005: 205-206)'na göre; "sanat, okul sistemleriyle bağdaşsa da bağdaşmasa da bu kurumlar içinde yer aldığı sürece not ile değerlendirme kaçınılmazdır. Ayrıca bu derste derecelendirmeden kaçınmak derse yaklaşımlardaki olumsuz tutumu da artıracaktır. Bütün bunlardan daha da önemlisi, temel alan sanat bile olsa, çocuğun doğuştan getirdiklerinden çok, öğretimin onlara kazandırdıklarının ölçülmesidir."

Öğrenciler ve çalışmaları, sürece ve sonuca yönelik olarak farklı ölçme araçlarıyla ve bu kapsamda hazırlanan farklı kriterlerle, ölçme ve değerlendirmeye tabi tutulabilirler.

"Aslında değerlendirme tekniklerine ilişkin kesin bir ölçüt yoktur. Hangi değerlendirme tekniğinin daha iyi olduğuna yine öğretmen karar verecektir" (Artut, 2006: 324).

1.3.Ürün Değerlendirme

"Sanat eğitiminde çalışma alanları içinde en zor değerlendirilen ise, uygulamalı çalışmalarda üründür. Öğrenciden duygu, düşünüyü ve imgelerini sanatsal niteliği olan bir forma dönüştürmesi istendiğinde, sonucun değerlendirilmesi de beklenir" (Kırıçoğlu, 2005: 207). Ancak, ürün değerlendirme ölçeği, sonuç odaklı bir ölçek gibi görünse de aynı zamanda süreç değerlendirmenin de bir parçasıdır. Çünkü öğrencinin yıl boyu yaptığı çalışmalardan oluşan portfolyosundaki ya da diğer bir deyişle ürün dosyasındaki her bir çalışma değerlendirilerek karşılaştırıldığında, öğrencinin süreç içerisindeki gelişimi de ortaya çıkacaktır.

Uygulamalı çalışmalarda öğrencinin, gelişme ve öğrenme açısından dikkatinin belirli noktalara çekilmesi bakımından değerlendirmenin ayrı ayrı noktalar üzerinde yapılmasında yarar vardır.

Mademki değerlendirme öğrencinin hangi boyutta, hangi alanda yardıma gereksinimi olduğunu da ortaya çıkaracaktır, öyle ise çocuğun gördüğünü yansıtmada mı, gereç kullanımında mı, yoksa estetik-anlatımsal bütünlüğü yakalamada mı yardıma gereksinimi vardır? Bunları anlamak ve öğrenciyi ona göre desteklemek ve yönlendirmek için her ölçek kendi içinde kriterlere ayrılarak bir değerlendirmeye gidilebilir. Bu durum ayrıca öğretmene, kendi kriterlerini oluşturmada esneklik kazandıracaktır (Kırıçoğlu, 2005: 208).

Sanatsal ürünlerin değerlendirilmesinde, çalışmaların amacı bağlamında kimi ortak kriterler kullanılabilir gibi, yine amaca yönelik olarak farklı kriterler ilave edilebilir ya da çıkarılabilir. Örneğin, çizgi konusunun kavratılmasında “çizginin niteliği, dengeli kullanımı, akışkanlığı, değeri vb.” ni içeren bir dereceli puanlama anahtarı hazırlanarak, öğrenci çalışmaları bu kriterlere uygun bir değerlendirmeye tabi tutulabilir. Ya da bir modelden desen çalışmasında “gördüğünü doğru aktarabilme, oran-orantı, perspektif, çizginin kullanımı vb.” kriterleri içeren bir ölçme aracı oluşturulabilir. Bu nedenle, tüm diğer alanlarda olduğu gibi, görsel sanatlar eğitimi alanındaki uygulamalara yönelik genel geçer bir ölçme aracının kullanımı mümkün değildir. Kriterleri belirleyecek olan, amacın kendisi olup, farklı kriterlerle birlikte, kimi ortak unsurların kullanımı da söz konusudur. Örneğin, “kompozisyon”, ya da “çalışmanın tamamlanması” gibi kriterler hemen tüm görsel sanat çalışmalarının ölçülmesinde ortak maddeler olarak karşımıza çıkar.

2. Yöntem

2.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma, görsel sanatlar eğitiminde edebiyat ürünlerine yönelik uygulamalarda yapılacak değerlendirmelerde kullanılacak olan geçerli ve güvenilir bir dereceli puanlama anahtarı (rubrik) geliştirilmesi amacıyla betimsel tarama modelindedir. Karasar (2008)'a göre tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır.

Araştırma için literatür taranmış olup görsel sanatlar eğitiminde kullanılan ürün değerlendirmeye yönelik ölçekler araştırılmıştır.

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kastamonu ilinden seçilmiş olan Vali Aydın Arslan Ortaokulunun 2015-2016 eğitim öğretim yılının II. yarısında öğrenim gören 44 kişiden oluşan 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

2.3.Ürün Değerlendirmeye Yönelik Dereceli Puanlama Anahtarının Geliştirilmesi

Bu çalışmada, “Dereceli Puanlama Anahtarı” Haladyna (1997)'ya göre geliştirilmiştir. Haladyna (1997)'ya göre dereceli puanlama anahtarlarının nasıl geliştirileceği ile ilgili aşamalar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. “Anahtarın kullanım amacının belirlenmesi
2. Puanlanacak özelliklerin (ölçütlerin) açıkça belirtilmesi
3. Hangi anahtarın (analitik, bütünsel) kullanılacağına karar verilmesi
4. Puanlama anahtarının görev için genel (generic) mi yoksa göreve özel (spesific) mi olacağına belirlenmesi
5. Puanlama anahtarının bir taslağının yapılması
6. Düzeltmelerin yapılması
7. Sorunun deneme amacı ile uygulanması
8. Puanlama anahtarı kullanılarak öğrenci performansına ilişkin sonuçların değerlendirilmesi
9. Puanlamanın tutarlılığının ve güvenilirliğinin belirlenmesi
10. Gelecek kullanımlar için düzeltmelerin yapılması” (aktaran: Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017: 65-66).

Görsel sanatlar eğitiminde kullanılacak olan dereceli puanlama anahtarı geliştirme aşamasında uzman görüşü alınmış ve alan yazın taranmıştır.

Goodrich (2005)'e göre; eğitim sürecinde dereceli puanlama anahtarı kullanımının yararları aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

1. “Öğretmen, öğrenci, veli ve başka değerlendiriciler için ölçütlerin açık olmasını sağlar.
2. Öğrencilerden neler beklendiğini açıkça gösterir.
3. Durum belirlemede nesnellik sağlar.
4. Öğrenciye verilen notların doğru bir biçimde açıklanmasını sağlar.
5. Öğrencilerin güçlü ve zayıf yönleri konusunda bilgilendirici geri bildirim verir.
6. Öğretim sürecinin gelişmesine katkı sağlar” (aktaran: Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2017: 74).

Edebiyat ürünlerinin görsel sanatlar uygulamalarına etkilerini, geliştirilmiş olan dereceli puanlama anahtarı ile tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada; öğrenci resimlerinin puanlaması, alan uzmanı 4 öğretim üyesi tarafından gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen ölçekte belirtilen maddelere yönelik öğelerin kullanımı ile ilgili (1) çok zayıf, (2) zayıf, (3) orta, (4) iyi, (5) çok iyi olarak belirlenmiştir. 10. madde tersten kodlanarak hesaplanmıştır. Dereceli puanlama anahtarında edebiyat ürünlerini ölçmeye yönelik tek boyutu ölçen toplam 10 madde oluşturulmuştur.

Geliştirilen dereceli puanlama anahtarı maddeleri Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. Görsel Sanatlar Eğitimi Uygulamalarında Edebiyat Ürünlerinin Etkisini Belirlemeye Yönelik Dereceli Puanlama Anahtarı

Dereceli Puanlama Anahtarı	1	2	3	4	5
1. Bütünlük ve görsel devamlılık					
2. Hareket ifadesi					
3. İmge kullanımı					
4. Renk kullanımı					
5. Ayrıntılara yer verme					
6. Mekân (uzam)					
7. Kompozisyon					
8. Yaratıcı yaklaşım (özgün ifade)					
9. Çalışmanın tamamlanması					
10. Klişe/şablon unsurlar					

1. Bütünlük ve görsel devamlılık: Bütünlük, çalışma yüzeyi üzerinde, tasarım (düzenleme) elemanlarının (çizgi, doku, renk, leke, form, şekil, boşluk vb.) tümünün, tasarım ilkeleri (hareket, denge, ritim, vurgu, kontrast, tekrar, çeşitlilik vb.) doğrultusunda estetik bir bütünlük oluşturması durumudur (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Özellikle, çizgi, renk, leke, biçim gibi görsel sanat unsurlarının, yüzey üzerine rastgele dağıtılması, düzende dengesizlik, bütünlükten yoksunluk ve kargaşa yaratır. Gözün takip edebileceği, görsel bir devamlılık oluşturacak ve düzende birliği sağlayacak şekilde görsel bağlantının sağlanması gerekmektedir.

2. Hareket ifadesi: Hareket, bir sanat eserindeki unsurların hareket hissi uyandıracak şekilde düzenlenmesidir (Yılmaz, 2010a). Hareket ifadesi kriterinde gerek figürlerde, gerek nesnelere gerekse tüm imgelerde, özetle hareket farklılıklarına ve zenginliğine bakılarak değerlendirme yapılır.

3. İmge Kullanımı: İmge, TDK (Türk Dil Kurumu) tarafından, üç farklı şekilde tanımlanmıştır. İmgenin farklı özelliklerini ortaya koyması bakımından önem arz ettiği için her üç tanıma da yer verilecektir. 1) Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, imaj 2) Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj, 3) Duyularla algılanan bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar olarak tanımlanmıştır. İmge kullanımı kriteri; Görsel sanat çalışmalarında izlenimlerin, hayallerin, duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan her türlü düzenli ve düzensiz tüm soyut ve somut biçimlerin çeşitliliği ve zenginliğini kapsamaktadır.

4. Renklerin kullanımı: Renk cisimler tarafından yansıl原因 ışığın gözde oluşturduğu duyumdur (TDK). Rengin algılanabilmesi için ışığın varlığına ihtiyaç vardır. Işığın cisimlere çapması ile yansıyan ışınların gözümüzde oluşturduğu her bir duyuma "renk" denir. Renk kullanımı kriterinde, rengin çeşitliliğine, zenginliğine, dengeli kullanımına ve uyumuna bakılarak değerlendirme yapılır.

5. Ayrıntılara yer verme: Bireyin, algılarına dayalı imgesel anlatımında özellikleri ve ayrıntıyı yakalama ve buna dayalı olarak algıladığı detayları çalışmalarında görsel olarak ifadelendirmesidir. Aynı şekilde, tamamen hayal gücüne dayalı çalışmalarda da yine çizginin, rengin, soyut ya da somut her türlü biçimin ifadesinde yaratıcı ayrıntılar kullanabilmesidir.

6. Mekân (uzam): Resimde mekân, iki ya da üç boyutluluk etkisi yaratacak şekilde olabilir. Kompozisyonu oluşturan öğelerin üçüncü boyut yanılması yaratacak nitelikte oluşturulup, konumlandırılmasıyla mekân etkisi yaratılabileceği gibi, resimdeki betilerin içinde konumlandığı bir arka plan niteliği de taşır. Kısacası mekân; fon ile objeler arasındaki her türlü ilişki olarak değerlendirilebilir. Yani nesnelerin altında, etrafında, arasında veya üstündeki alandır, objelerin yerleştiği zemindir, fondur (Yılmaz, 2010a).

7. Kompozisyon: Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işine kompozisyon denir. (TDK). Kompozisyon, eseri meydana getiren öğelerin belirli düzen bağlantıları içerisinde (ilkeler doğrultusunda) bir araya getirilmesi ve bu çalışma sonucunda ortaya çıkan ürünün kendisidir (Yılmaz, 2010a). Tasarım öğelerinin, tasarım ilkelerine uygun şekilde düzenlenmesi beklenir.

8. Yaratıcı Yaklaşım (özgün ifade): Konuyu farklı yaklaşımla ele alabilme, farklı düşünme ve özgün bir şekilde ifade edebilme durumuna bakılarak değerlendirme yapılır.

9. Çalışmanın tamamlanması: Ayrılan süre içerisinde, öğrencinin konuya uygun bir şekilde biçim, içerik ve teknik açıdan ürününü eksiksiz olarak tamamlamasıdır.

10. Klişe/şablon unsurlar: Çocuk resimlerinde görülen önceden öğrenilmiş basit sembolik biçimler olarak tanımlanabilir. Örneğin, "M" ya da "V" harfinden kuş figürü, üçgen dikdörtgen gibi biçimlerden ev çizimi, oval ya da elips şeklinde ağaçlar stereotip, klişe ve şablon unsurlara ait resim örnekleridir (İnceağaç, 2013: 23). Klişe, şablon unsurlar bir başka deyişle literatürde stereotip olarak da geçmektedir. Hurwitz ve Day (1995)'e göre; "Sanatsal stereotipler, çocukların gerçek kavrayıştan uzak başka bir kaynaktan tekrarladıkları resimler"dir.

Yılmaz (2010b)'a göre klişe ve şablon unsurlar, çocuğun çevresi tarafından bilinçsiz bir şekilde desteklenen ve özendirilen taklit ve kopya eğiliminin bir sonucudur. Dolayısıyla hiçbir yaratıcı özellik içermeyen, çocuğa özgü olmayan, ancak yaygın bir şekilde kullanılan bu unsurların, sanat eğitiminde yeri yoktur.

Sanatsal değerlendirme ölçütlerinin belirlendiği dereceli puanlama anahtarının puanlama tablosu ve içerikleri Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarının Puanlama Tablosu ve İçerikleri

Ölçütler	Başarı Düzeyi					Başarı Puanı
	Oldukça zayıf	Zayıf	Orta	İyi	Oldukça iyi	
	1	2	3	4	5	
1.Bütünlük ve görsel devamlılık	20	40	60	80	100	
2.Hareket ifadesi	20	40	60	80	100	
3.İmge kullanımı	20	40	60	80	100	
4.Renk Kullanımı	20	40	60	80	100	
5.Ayrıntılara yer verme	20	40	60	80	100	
6.Mekân (uzam)	20	40	60	80	100	
7.Kompozisyon	20	40	60	80	100	
8.Yaratıcı yaklaşım	20	40	60	80	100	
9.Çalışmanın tamamlanması	20	40	60	80	100	
10.Klişe/şablon unsurlar	100	80	60	40	20	

Tablo 2’de görüldüğü üzere, 10. madde “klişe/şablon unsurlar” kriterinin puanlanması diğer maddelerle ters orantı göstermektedir.

Tablo 3. Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarındaki Ölçme Kriterlerinin Ayrıntılı İfadeleri

Ölçütler	Başarı Düzeyi					Başarı Puanı
	Oldukça zayıf 1	Zayıf 2	Orta 3	İyi 4	Oldukça İyi 5	
1.Bütünlük ve görsel devamlılık	Resimde gözün takip edebileceği, görsel bir devamlılık oluşturacak ve düzende birliği sağlayacak görsel bağlantı yoktur.	Resimde gözün takip edebileceği, görsel bir devamlılık oluşturacak ve düzende birliği sağlayacak görsel bağlantı yetersizdir.	Resimde gözün takip edebileceği, görsel bir devamlılık oluşturacak ve düzende birliği sağlayacak görsel bağlantı kısmen yeterlidir.	Resimde gözün takip edebileceği, görsel bir devamlılık oluşturacak ve düzende birliği sağlayacak görsel bağlantı yeterlidir.	Resimde gözün takip edebileceği, görsel bir devamlılık oluşturacak ve düzende birliği sağlayacak görsel bağlantı oldukça yeterlidir.	
2.Hareket ifadesi	Resimdeki unsurların ifadesi ve düzenlenmesinde hareket hissi, farklılıkları ve hareket zenginliği yoktur.	Resimdeki unsurların ifadesi ve düzenlenmesinde hareket hissi, farklılıkları ve hareket zenginliği yetersizdir.	Resimdeki unsurların ifadesi ve düzenlenmesinde hareket hissi, farklılıkları ve hareket zenginliği kısmen yeterlidir.	Resimdeki unsurların ifadesi ve düzenlenmesinde hareket hissi, farklılıkları ve hareket zenginliği yeterlidir.	Resimdeki unsurların ifadesi ve düzenlenmesinde hareket hissi, farklılıkları ve hareket zenginliği oldukça yeterlidir.	
3.İmge kullanımı	Görsel sanat çalışmalarında izlenimlerin, hayallerin, duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan her türlü düzenli ve düzensiz tüm soyut ve somut biçimlerin çeşitliliği ve zenginliği yoktur.	Görsel sanat çalışmalarında izlenimlerin, hayallerin, duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan her türlü düzenli ve düzensiz tüm soyut ve somut biçimlerin çeşitliliği ve zenginliği yetersizdir.	Görsel sanat çalışmalarında izlenimlerin, hayallerin, duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan her türlü düzenli ve düzensiz tüm soyut ve somut biçimlerin çeşitliliği ve zenginliği kısmen yeterlidir.	Görsel sanat çalışmalarında izlenimlerin, hayallerin, duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan her türlü düzenli ve düzensiz tüm soyut ve somut biçimlerin çeşitliliği ve zenginliği yeterlidir.	Görsel sanat çalışmalarında izlenimlerin, hayallerin, duyguların ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan her türlü düzenli ve düzensiz tüm soyut ve somut biçimlerin çeşitliliği ve zenginliği oldukça yeterlidir.	
4.Renk kullanımı	Renk çeşitliliği, zenginliği, renk dengesi ve uyumu yoktur.	Renk çeşitliliği, zenginliği, renk dengesi ve uyumu yetersizdir.	Renk çeşitliliği, zenginliği, renk dengesi ve uyumu kısmen yeterlidir.	Renk çeşitliliği, zenginliği, renk dengesi ve uyumu yeterlidir.	Renk çeşitliliği, zenginliği, renk dengesi ve uyumu oldukça yeterlidir.	
5. Ayrıntılara yer verme	Resimde çizginin, rengin, soyut ya da somut her türlü biçimin ifadesinde ve	Resimde çizginin, rengin, soyut ya da somut her türlü biçimin ifadesinde	Resimde çizginin, rengin, soyut ya da somut her türlü biçimin ifadesinde	Resimde çizginin, rengin, soyut ya da somut her türlü biçimin ifadesinde	Resimde çizginin, rengin, soyut ya da somut her türlü biçimin ifadesinde	

	düzenlenmesinde yaratıcı ayrıntılar (detaylar) yoktur.	ve düzenlenmesinde yaratıcı ayrıntılar (detaylar) yetersizdir.	ve düzenlenmesinde yaratıcı ayrıntılar (detaylar) kısmen yeterlidir.	ve düzenlenmesinde yaratıcı ayrıntılar (detaylar) yeterlidir.	ve düzenlenmesinde yaratıcı ayrıntılar (detaylar) oldukça yeterlidir.	
6.Mekân (uzam)	Resimde iki ya da üç boyutluluk oluşturacak şekilde, fon ile figürler ve objeler arasında herhangi bir ilişki kullanılmamıştır.	Resimde iki ya da üç boyutluluk oluşturacak şekilde, fon ile figürler ve objeler arasındaki ilişki yetersizdir.	Resimde iki ya da üç boyutluluk oluşturacak şekilde, fon ile figürler ve objeler arasındaki ilişki kısmen yeterlidir.	Resimde iki ya da üç boyutluluk oluşturacak şekilde, fon ile figürler ve objeler arasındaki ilişki yeterlidir.	Resimde iki ya da üç boyutluluk oluşturacak şekilde, fon ile figürler ve objeler arasındaki ilişki oldukça yeterlidir.	
7.Kompozisyon	Eseri meydana getiren öğeler, belirli düzen bağlantıları içinde (ilkeler doğrultusunda) bir araya getirilmemiş ve bir bütün oluşturulmamıştır.	Eseri meydana getiren öğeleri, belirli düzen bağlantıları içinde (ilkeler doğrultusunda) bir araya getirme ve bir bütün oluşturma durumu yetersizdir.	Eseri meydana getiren öğeleri, belirli düzen bağlantıları içinde (ilkeler doğrultusunda) bir araya getirme ve bir bütün oluşturma durumu kısmen yeterlidir.	Eseri meydana getiren öğeleri, belirli düzen bağlantıları içinde (ilkeler doğrultusunda) bir araya getirme ve bir bütün oluşturma durumu yeterlidir.	Eseri meydana getiren öğeleri, belirli düzen bağlantıları içinde (ilkeler doğrultusunda) bir araya getirme ve bir bütün oluşturma durumu oldukça yeterlidir.	
8.Yaratıcı yaklaşım	Resimde konu, farklı yaklaşımla ele alınmamış, farklı düşünülmemiş ve özgün bir şekilde ifade edilmemiştir.	Resimde konuyu farklı yaklaşımla ele alma, farklı düşünme ve özgün bir şekilde ifade etme durumu yetersizdir.	Resimde konuyu farklı yaklaşımla ele alma, farklı düşünme ve özgün bir şekilde ifade etme durumu kısmen yeterlidir.	Resimde konuyu farklı yaklaşımla ele alma, farklı düşünme ve özgün bir şekilde ifade etme durumu yeterlidir.	Resimde konuyu farklı yaklaşımla ele alma, farklı düşünme ve özgün bir şekilde ifade etme durumu oldukça yeterlidir.	
9.Çalışmanın tamamlanması	Ayrılan süre içerisinde ürün, konuya uygun bir şekilde biçim, içerik ve teknik açıdan tamamlanmamış olup, çok eksik bırakılmıştır.	Ayrılan süre içerisinde ürün, konuya uygun bir şekilde biçim, içerik ve teknik açıdan tamamlanmamış olup, eksik bırakılmıştır.	Ayrılan süre içerisinde ürün, konuya uygun bir şekilde biçim, içerik ve teknik açıdan kısmen tamamlanmıştır.	Ayrılan süre içerisinde ürün, konuya uygun bir şekilde biçim, içerik ve teknik açıdan tamamlanmıştır.	Ayrılan süre içerisinde ürün, konuya uygun bir şekilde biçim, içerik ve teknik açıdan eksiksiz ve kusursuz bir şekilde tamamlanmıştır.	
10.Klişe/şablon unsurlar	Resimde klişe/şablon unsur kullanımı yoktur veya oldukça az kullanılmıştır. Diğer kriterlerle ters orantı göstermekte olup, bu açıdan ürün çok başarılıdır.	Resimde klişe/şablon unsurlar az miktarda kullanılmıştır. Diğer kriterlerle ters orantı göstermekte olup, bu açıdan ürün başarılıdır.	Resimde klişe/şablon unsurlar kısmen kullanılmıştır. Diğer kriterlerle ters orantı göstermekte olup, bu açıdan ürün kısmen başarılıdır.	Resimde klişe/şablon unsurlar çok kullanılmıştır. Diğer kriterlerle ters orantı göstermekte olup, bu açıdan ürün başarısızdır.	Resimde klişe/şablon unsurlar oldukça çok kullanılmıştır. Diğer kriterlerle ters orantı göstermekte olup, bu açıdan ürün çok başarısızdır.	

*Diğer kriterlerin aksine resimde klişe/şablon unsur kullanımı arttıkça, ürünün başarısı düşmektedir. Bu açıdan 10. kriter maddesi diğer kriter maddeleri ile ters orantılıdır. Yani klişe/şablon unsurların kullanımının çokluğu başarıyı düşüren bir durum iken klişe/şablon unsurların kullanımı azaldıkça başarı artmaktadır.

Görsel sanatlar eğitiminde oldukça önemli olan unsurlar ele alınmış ve sanatsal değerlendirme kriterleri maddeler halinde Tablo 3'te belirtilmiştir. Alan uzmanı 4 öğretim üyesinin değerlendirdiği dereceli puanlama anahtarından elde edilen sonuçlar bilgisayar ortamına geçirilerek SPSS 18 ve LISREL 8.80 istatistik paket programları kullanılarak değerlendirilmeye alınmıştır. Analiz gerçekleştirilmeden önce, veri seti incelenerek kayıp veriler, uç değerler ve normallik değerleri kontrol edilmiştir.

3. Bulgular

3.1.Geçerlik Analizine İlişkin Bulgular

Ölçeğin geçerlik çalışmasında kapsam ve yapı geçerliği incelenmiştir. Kapsam geçerliği için ölçme aracına ilişkin uzman görüşleri alınmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır.

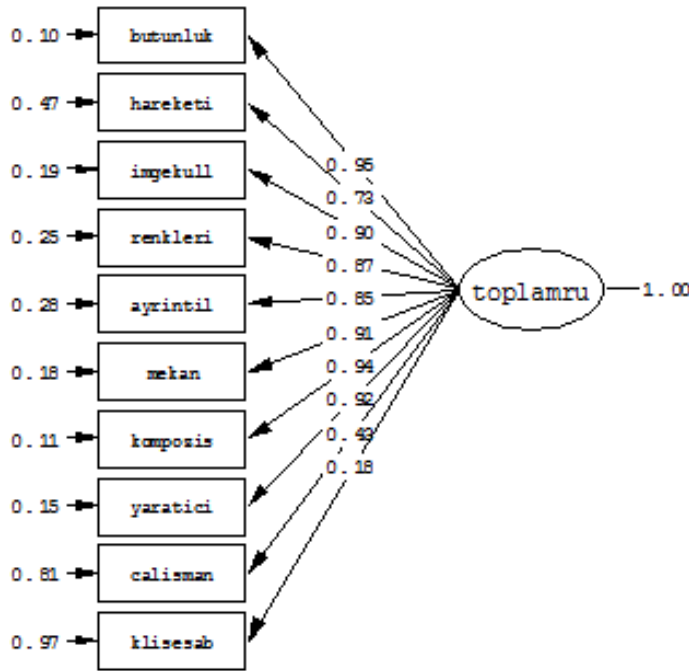
Ölçeğin öncelikli olarak, faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmıştır. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun 0,60'dan yüksek olması beklenirken, Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Büyükoztürk, 2012). Ölçme aracı için yapılan KMO testi sonucu 0,86'dır. Kaiser, bulunan değerlerin 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0,50'nin altında ise kabul edilemez (0,90'larda mükemmel, 0,80'lerde

çok iyi, 0,70 ve 0,60'larda vasat, 0,50'lerde kötü) olduğunu belirtmektedir (Tavşancıl, 2006). Bartlett testi ise analiz sonucunda anlamlı bulunmuştur ($p < 0,00$). Buna göre, değişkenler arasında yüksek korelasyonlar mevcuttur, başka bir deyişle veri seti faktör analizi için uygundur (Kalaycı, 2009). Daha sonra AFA uygulamasına geçilmiştir.

Uygulanan AFA sonucunda ölçme aracının tek bir temel yapıyı ölçtüğü ve görsel sanat eserleri ürün performansının ölçülmesine ilişkin varyansın %67,603'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle ölçme aracının her bir maddesi, içeriğin genel amacı olan görsel sanat eserleri performansını ölçme amacına yüksek oranda hizmet etmektedir.

Daha sonra uygulanan DFA sonucunda ölçeğe ait uyum indeksleri; $\chi^2/sd = 2,29$, RMSEA= 0,17, SRMR=0,08, NNFI=0,93, CFI=0,94, GFI=0,68, AGFI=0,50 olarak hesaplanmıştır. χ^2/sd değerinin 2 ile 3 arasında olması mükemmel uyumu gösterir (Kline, 2011: 204). Ayrıca RMSEA $\leq 0,10$ olması vasat uyumu, SRMR $< 0,10$ kabul edilebilir uyumu, $0,90 < NNFI$ ve CFI $< 0,94$ olması kabul edilebilir uyumu, GFI ve AGFI $> 0,70$ olması kabul edilebilir uyumu ifade etmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2013). Bu sonuçlar incelendiğinde, ölçeğin genel anlamda iyi uyum değerlerine sahip olduğu ve tek boyuta sahip bir model olarak doğrulandığı görülmektedir.

Ölçeğin DFA sonucuna ait yol diyagramı Şekil 1'de verilmektedir.

Şekil 1. Görsel Sanatlar Eğitimi Uygulamalarında Edebiyat Ürünlerinin Etkisini Belirlemeye Yönelik Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarı DFA Sonuçları: Yol Diyagramı

3.2. Güvenirlilik Analizine İlişkin Bulgular

Rubriklerin güvenilirliğinin sağlanmasında puanlayıcılar arası uyumaya bakılması önerilmektedir (Moskal ve Leydens, 2000). Bu nedenle puanlama sonuçlarından Kappa analizleri yapılarak rubriğe ait güvenilirlik sonuçları elde edilmiştir. Kappa katsayısından elde edilen veriler "Zayıf

uyuşma =0,00-0,20; Kabul edilebilir uyuşma= 0,20-0,40; Orta derecede uyuşma= 0,40-0,60; İyi uyuşma=0,60-0,80; Çok iyi uyuşma=0,80-1,00” olarak yorumlanmaktadır (Şencan, 2005).

Tablo 4. Dereceli Puanlama Anahtarının Puanlayıcılar Arası Uyumuna İlişkin Kappa Katsayısı Sonuçları

	Değer	Asimptotik standart hata	T ^b	P
Kappa uyum ölçümü	0,64	0,088	7,517	0,00*
N	44			

*p<0,05

Hesaplama sonucunda Kappa değeri=0,64 olarak bulunmuştur. Bu durumda puanlayıcıların görüşlerin birbirleri ile iyi uyuşma içinde oldukları söylenebilir.

Daha sonra puanlayıcılar arası korelasyon değerleri incelenmiştir. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 5’te verilmektedir.

Tablo 5. Puanlayıcılar Arası Korelasyon Değerleri

Faktör	Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3	Uzman 4
Uzman 1	-			
Uzman 2	0,90**	-		
Uzman 3	0,94**	0,94**	-	
Uzman 4	0,91**	0,92**	0,92**	-

** p< 0,01

Tablo 5 incelendiğinde, puanlayıcılar arası korelasyon değerlerinin 0,90 ile 0,94 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin geneli için hesaplanan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise 0,98’dir. Psikolojik bir test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2012). Başka bir anlatımla, puanlayıcıların aynı öğrencileri benzer şekilde puanladıkları ve tüm maddelerin güvenilir sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.

4.Sonuç ve Öneriler

Geçerlik analizine ilişkin sonuçlar;

Uygulanan AFA sonucunda ölçme aracının tek bir temel yapıyı ölçtüğü ve görsel sanat eserleri ürün performansının ölçülmesine ilişkin varyansın %67,603’ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle ölçme aracının her bir maddesi, içeriğin genel amacı olan görsel sanat ürünleri performansını ölçme amacına yüksek oranda hizmet etmektedir. Daha sonra uygulanan DFA sonuçlarına göre, ölçeğin genel anlamda iyi uyum değerlerine sahip olduğu ve tek boyuta sahip bir model olarak doğrulandığı görülmektedir.

Güvenirlik analizine ilişkin sonuçlar;

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemeye yönelik Kappa, puanlayıcılar arası korelasyon ve Cronbach Alpha değerleri incelenmiştir. Bu sonuçlara göre, puanlayıcıların aynı öğrencileri benzer şekilde puanladıkları ve tüm maddelerin güvenilir sonuçlar verdiği tespit edilmiştir.

Geliştirilmiş olan dereceli puanlama anahtarının, görsel sanatlara yönelik uygulamalarda edebiyat ürünlerinin etkisine yönelik ürün değerlendirme açısından önemli bir ölçek niteliği taşıyacağı düşünülmektedir.

Dereceli puanlama anahtarları geliştirilirken, sistematik bir düzen ve belirli basamaklar izlenmelidir. Bu basamaklar göz ardı edilerek hazırlanan bir dereceli puanlama anahtarı amacından sapmakta, geçerli ve güvenilir sonuçlar verememektedir (Kutlu, Doğan ve Karakaya,

2017). Bu duruma istinaden teknik olarak ürüne giden yolda geliştirilmiş olan ölçek doğrultusunda, görsel sanatlar eğitimine yönelik mevcut olan 10 maddelik değerlendirme kriteri belirlenmiştir. Bu kriterler, öğrencinin görsel sanatlar eğitiminin sanatsal açıdan temel amaçlarını ve gerekliliğini baz alarak geliştirilmiştir.

Sonuç olarak; alan yazın taranmış, ancak görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme amaçlı ölçek geliştirme çalışmalarının son derece yetersiz olduğu görülmüştür. Geliştirilmiş olan dereceli puanlama anahtarının, görsel sanatlar eğitiminde yaygın bir şekilde kullanılan disiplinlerden, “edebiyat” alanının yazılı ya da sözlü ürünlerinden yararlanarak çalışmalar yaptırarak görsel sanatlar öğretmenlerinin ve araştırmacıların bu çalışmaların ölçme ve değerlendirmesinde kullanabilecekleri bir ölçme aracı olarak örnek oluşturacağı düşünülmektedir. Kuşkusuz söz konusu ölçme aracı, yine görsel sanatlar eğitiminde farklı disiplinlerin ya da verilecek olan farklı konuların etkisine yönelik olarak da elde edilmesi beklenen kazanımlar doğrultusunda aynen kullanılabilir ya da ekleme ve çıkarmalar yapılarak geliştirilecek olan yeni bir ölçme aracının alt yapısını oluşturabilir.

Kaynaklar

- Artut, K. (2006). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çelik, H. E., & Yılmaz, V. (2013). *LISREL 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi: Temel kavramlar, uygulamalar, programlama*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Goodrich, A., H. (2005). *Teaching with rubrics: The good, the bad, and the ugly*. *College Teaching*, 53 (1), 27-31. (Aktaran: Kutlu, Ö., Doğan, C., D. ve Karakaya, İ. 2017). Ölçme ve değerlendirme, performans ve portfolyoya dayalı durum belirleme. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s.75.
- Haladyna, T. M. (1997) *Writing test items to evaluate higher order thinking*. United States of America: Viacom Company. (Aktaran: Kutlu, Ö., Doğan, C., D. ve Karakaya, İ. 2017). Ölçme ve değerlendirme, performans ve portfolyoya dayalı durum belirleme. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. s.65.
- Henry, C. (1992). *Elementary evaluation of student progress in the elementary art classroom*. *Art Education Elementary, University of Georgia. National Art Education, USA*. (Aktaran: Kazım Artut, 2006). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hurwitz, A. & Day, M. (1995). *Children and their art*. *Methods For The Elementary School*. (6. Edition). USA: Harcourt Brace & Company, Harcourt Brace College Publishers.
- İnceağaç, M. (2013). *İlköğretim öğrencilerinde stereotip (klişe) resim kullanımı ve bilgi ilişkisinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara. Asil Yayın Dağıtım.
- Kan, A. (2009). Ölçmenin temel kavramları. H. Atılğan (Editör). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (1. Bölüm. s.1-22.) (4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (18. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2015). *Sanat kültür yaratıcılık, Görsel Sanatlar ve Kültür Eğitimi – Öğretimi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta eğitim, görmek öğrenmek yaratmak*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. NY London: The Guilford Press.
- Kutlu, Ö., Doğan, C., D. ve Karakaya, İ. (2017). *Ölçme ve değerlendirme, performansa ve portfolyoya dayalı durum belirleme*. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Mamur, N. (2010 Temmuz). Görsel Sanatlar Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:28 (Temmuz 2010/II), Sayfa:175-188. 22.06.2017 tarihinde Web: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/pauefd/article/view/5000056043/5000053252> adresinden alınmıştır.
- MEB (2007). *Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu (2007)*, Ankara: MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Moskal, B. M., & Leydens, J. A. (2000). Scoring rubric development: Validity and reliability. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(10), 71-81.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim öğrenme ve öğretim, kuramdan uygulamaya*. (12.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçmelerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- TDK. *Türk Dil Kurumu*. <http://www.tdk.gov.tr>
- Tuna, S. (2011). Sanat eserlerini değerlendirme. Ali Osman Alakuş & Levent Mercin. (Editörler) *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. (18. Bölüm. s.253-262.). (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2014). *Çocuk edebiyatı* (7. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşar, M. (2008). Eğitimde ölçme ve değerlendirmenin önemi. Satılmış Tekindal (Editör). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (1. Bölüm. s.1-7). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2009). Sanatsal motivasyonda yazılı ve sözlü edebiyat ürünlerinin yeri ve önemi. *Uluslararası karşılaştırmalı edebiyat, edebiyat ve dil öğretimi kongresi*, Gazi Üniversitesi Ankara, 789-797. 29 Nisan-1 Mayıs, 2009.
- Yılmaz, M. (2010a). *Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar, (196 Uygulama Biçimi ile)*. (5.Baskı). Ankara: Data Yayınları.
- Yılmaz, M. (2010b). Sanat eğitiminde kopya ve taklit. Kazım Artut (Editör). *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri*. (5. Bölüm. s.193-298). (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Extended Summary

1.Introduction

Education is “the process of changing unwanted behaviors or creating wanted behaviors” (Senemoğlu, 2005: 86). Defined, building up on this definition, as the process of ensuring the wanted change in behavior in student, education also needs to be able to detect if this goal is met or not based on measurements and assessments.

Measurement is the expression whether an individual or an object has specific features or not, and if he/she or it does, it is the expression of the results of the degree this individual or object has these features in numerical symbols. Assessment, on the other hand, is the process of making a decision on a quality comparing the measurement results (MEB; 2007: 17).

It is possible to see if the student acquired the necessary knowledge or skill and to specify if the educational program used is successful with measurements and assessments performed in each stage of the visual arts education. Although the need for measurements and assessments is commonly recognized in education process and however it is widely accepted that these measurements and assessments must be built on a sound basis, measurements and assessments related to arts education are performed using very subjective methods as arts education boasts a more complex construct when compared to other fields (Tuna, 2011: 253). The reason behind this is the fact that the educational-learning events involved in the visual arts classes cover emotional and kinetic aspects such as creativeness, skills, behaviors, interests and learning styles (MEB, 2007: 17). According to Tuna (2011), “... the need for a modern measurement and assessment system based on the current needs is now inevitable”. However, measurement and assessment systems are not within the scope of this study, and the purpose here is to develop a scale consisting of criteria which can be used by instructors and researchers.

Today’s educational system employs interdisciplinary teaching in every field of education. According to Kırıçoğlu (2015), interdisciplinary programs are recognized in their ability to reinforce critical and creative thinking along with encouraging mental, emotional and affective capabilities of the individuals. In these studies, a holistic success is achieved no matter what the level of artistic knowledge and experience of the individual is.

Therefore, written and verbal literary materials offer a very rich source in terms of their ability to improve creative thinking, encourage imagination, enable fictional thinking, provide a rich narrative, etc. in an interdisciplinary manner. Thus, it was aimed to develop a material assessment scale in order to measure the effects of literary materials.

The fact that there is no standard scoring guide readily available for the assessment of student materials (drawings) in academic studies aimed at measuring the performance of written or verbal literary materials in visual arts education practices or in studies performed using literary materials in the context of visual arts classes.

2. Method

This study is based on descriptive survey model in order to develop a valid and reliable scoring guide (rubric) to be used in assessments involving literary materials as part of the visual arts education. According to Karasar (2008), survey model is a research approach which aims to describe a past situation or an ongoing one as it is. It is attempted to describe the event, individual or object in question in its own right and as is. A literature review was conducted for this study and scales aimed at assessing materials used in visual arts education were analyzed.

The “Scoring Guide” used in this study was developed in accordance with Haladyna (1997). Specialists were consulted and the literature was reviewed in the process of developing a scoring guide to be used in visual arts education.

The study group involved 44 7th graders studying in two classes of an elementary school located in the city of Kastamonu during the second semester of the academic year of 2015/16.

Aimed at identifying the effects of literary materials on the visual arts practices using a scoring guide, this study involved scoring of drawing of the students by 4 specialists. The scale developed involved 5-point Likert items, 1 being very poor and 5 being very good. Item 10 is calculated using reverse coding. A total number of 10 items are developed for the scoring guide in order to measure a single dimension of literary materials.

The results obtained from the scoring guide which is assessed by specialists were then digitalized and analyzed using SPSS 18 and LISREL 8.80 statistics software. Before this analysis, lost data, extreme values and normality values were checked, having analyzed the dataset.

3. Findings, Results, and Recommendations

Scope and construct validity of the scale was assessed as part of the validity tests. Specialists were consulted for the content validity of the measurement tool. Exploratory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA) were used in order to investigate the construct validity of the scale. Kappa analysis was conducted and interrater correlation value was observed to define the reliability of the scale. As a result, KMO of the measuring tool was found to be 0.86. Bartlett test, on the other hand, was found to be statistically significant ($p < 0,00$). Results of the EFA showed that the scoring instrument measures a single basic structure and that it accounted for the 67.603% of the variance related to the performance measurements of the visual arts material. In other words, it was found that each item of the measuring tool serves for the aim to measure the performance of visual arts materials at a high rate. Fit indices of the scale, as per the results of the CFA, were calculated, as follows: $\chi^2/sd = 2.29$, RMSEA= 0.17, SRMR=0.08, NNFI=0.93, CFI=0.94, GFI=0.68, AGFI=0.50. A closer look into the results showed that the scale offers good adaptive values and it was confirmed as a model with a single dimension. When the values obtained from the validity analysis of the measuring tool is analyzed, it was concluded that each and every item must remain in the measuring tool. Kappa value was calculated to be 0.64. In this context, it can be said that the opinions of the raters were in good agreement with each other. It was observed that interrater correlations were in the range between 0.90 and 0.94. Cronbach's Alpha, confidence coefficient, which was calculated for the overall scale was found to be 0.98. In other words, it was found that the raters scored the same students in a similar manner and that all the items gave reliable results.

It is believed that the scoring guide developed will become an important scale for the material assessment in visual arts practices in relation to the effects of literary materials. The assessment criteria of 10 items for visual arts education were defined with respect to the scale technically developed on the way to the material. These criteria are developed based on the basic artistic goals and requirements of the students with respect to the visual arts education.

In conclusion, the literature was reviewed and it was found that studies focusing on developing scales for measurement and assessment in visual arts education are very limited. The scoring guide developed here is believed to be a measuring tool which visual arts instructors and researchers will use in measuring and assessing the assignments making use of written and verbal materials available in the field of "literature", a discipline commonly used in visual arts education. Certainly, the measuring tool in question can be used as is or can be used as the basis for a new measuring tool developed with inclusions and extractions to it in line with the expected acquisitions from other disciplines of visual arts education or the effects of other specified factors.